

Василь ФЕСЮК, Сергій ПОЛЯНСЬКИЙ, Ірина ГЛОВАЦЬКА

ЗАХОДИ ПОЛІПШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ЛЮБЛИНЕЦЬКОЇ ОТГ

Стаття присвячена питанням формування сучасного екологічного стану Люблинецької об'єднаної територіальної громади. Проаналізовано особливості господарської діяльності в межах громади, зокрема, розвиток промисловості, сільського господарства, комунальної сфери. Виділено найгостріші екологічні проблеми, їх причини та наслідки. Проаналізовано місцеві програми екологічного спрямування. Запропоновано заходи поліпшення сучасного екологічного стану Люблинецької об'єднаної територіальної громади.

Ключові слова: об'єднана територіальна громада (ОТГ), екологічний стан ОТГ, чинники формування екологічного стану ОТГ, заходи поліпшення екологічного стану ОТГ, місцеві екологічні програми.

Постановка науково-практичної проблеми. Внаслідок децентралізації влади та управління, що здійснюється у нашій державі, на картах адміністративних областей з'являються нові адміністративні утворення – об'єднані територіальні громади. Їх утворення є дуже своєчасним та потрібним заходом ефективного територіального управління. Об'єднані територіальні громади створюються з метою більш успішного адміністративного менеджменту і глибшого задоволення потреб населення. ОТГ, на відміну від теперішніх сільських чи селищних рад, матиме реальні повноваження та значні фінансові ресурси. Наприклад, зі створенням ОТГ відповідна рада перебирає на себе управління освітою, медициною. Це дасть можливість створити хороші школи, якісні медичні заклади і мешканцям громади не потрібно буде шукати освітні і медичні послуги деінде. Також громада зможе розпоряджатись землями за межами населених пунктів, а це – основний ресурс просторового розвитку. З'являється можливість самим вирішувати проблеми поліпшення стану комунальних об'єктів (водозаборів, очисних споруд, полігонів захоронення ТПВ) та інфраструктури (доріг, вулиць, освітлення, озеленення, благоустрою).

Актуальність і новизна дослідження. Одним із найважливіших завдань, які мусить забезпечити кожне ОТГ, є створення безпечного та комфортного середовища проживання для мешканців. Це можливо зробити лише в контексті екологічно безпечного стійкого розвитку. З цієї точки зору важливого значення набувають питання ґрунтового аналізу стану ресурсів і їх використання, переосмислення існуючих поглядів і положень щодо оптимізації соціально-економічної сфери, ефективності комплексного ведення господарства, визначення його ролі, функцій і завдань у формуванні місцевої економіки. Тому розробка заходів поліпшення екологічного стану Люблинецької ОТГ та їх імплементація є актуальною проблемою, а забезпечення безпечного та комфорт-

ного середовища проживання для мешканців – стратегічним завданням адміністративного менеджменту об'єднаної територіальної громади.

Зв'язок теми статті з важливими науково-практичними завданнями. Питання оцінки сучасного екологічного стану території ОТГ та розробки заходів його поліпшення тісно пов'язані із визначенням найбільш суттєвих чинників впливу на екологічну ситуацію, виділенням гострих екологічних проблем, розробкою місцевих екологічних програм та програм раціонального використання та охорони природних ресурсів, реалізацією громадських екологічних ініціатив.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Фізико-географічні умови території найбільш детально висвітлені в монографії за редакцією проф. К.І. Геренчука [4]. Поверхневі води району, зокрема, річки досліджувались науковим колективом під керівництвом проф. Я.О. Мольчака в монографії [3], ґрунти – М.Й. Шевчуком, П.Й. Зінчуком, Л.К. Колошко в монографії [10]. Найбільш ґрунтовне і розгорнуте дослідження сучасного екологічного стану та перспектив екологічного безпечного стійкого розвитку Волинської області, в т.ч. і Ковельського району, проведено в колективній монографії співробітників кафедри фізичної географії Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки [9]. Сучасний стан природно-заповідного фонду Ковельського району детально досліджений в роботі З.К. Карпюк, В.О. Фесюка, О.В. Антипюк [1]. Проте у згаданих роботах відсутня чітка оцінка сучасного екологічного стану басейну території Люблинецької ОТГ та заходи для його поліпшення. Тому наша стаття буде спрямована саме на їх розробку.

Викладення основного матеріалу. Люблинецька об'єднана територіальна громада створена у серпні 2016 р. Адміністративним центром є смт Люблинець Ковельського району Волинської області. Знаходиться на заході Ковельського району. До об'єднаної терито-

ріальної громади увійшли населені пункти Люблинецької селищної ради, Мощенської та Старокошарівської сільських рад. Загальна кількість населення громади становить 6424 осіб, площа – 114,6 км². Міське населення становить 70,5%, а сільське населення – 29,5% [2].

Територія Люблинецької ОТГ розміщена у регіоні давнього заселення та значного господарського освоєння. Інтенсивне сільськогосподарське використання протягом останніх десятиліть зумовило виснаження природних ресурсів, посилення окремих несприятливих природних процесів (лінійної ерозії та площинного змиву, забруднення атмосферного повітря, зміни якості та рівнів поверхневих вод, зменшення лісистості території, деградації ґрунтового покриву тощо). Тому сьогодні гост-

ро постало питання поліпшення екологічного стану об'єднаної територіальної громади.

ОТГ належить до спроможних громад. Найбільші промислові підприємства в межах громади – Ковельське лісництво ДП «Ковельське лісове господарство», яке забезпечує 15,5% вартості виробництва промислової продукції Ковельського району, ТзОВ «Укрдорс» (виробництво фанери, плит та панелей, шпону) – 8,42%, ТОВ «Негабарит-Сервіс» (виробництво підйимального та вантажно-розвантажувального устаткування, кузовів для автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів) [6].

Важливою галуззю в межах ОТГ є також сільське господарство. Воно спеціалізується на зерновому господарстві (пшениця, ячмінь), виробництві технічних культур (ріпак, соя), картоплі, а також м'ясному тваринництві [8].

Рис. 1. Люблинецька об'єднана територіальна громада на карті OpenStreetMap

Централізованим водопостачанням та водовідведенням забезпечене лише смт Люблинець, в селах громади мешканці користуються водою з колодязів та особистих свердловин. Очисні споруди каналізаційних стоків також є лише в смт Люблинець. Їх потужність становить 250 тис. м³/рік. Стан задовільний. В інших населених пунктах очистка стічних вод відсутня. Всі будинки мають індивідуальне опалення [8].

Ще одним важливим аспектом діяльності комунального господарства є збір та утилізація твердих побутових відходів. Цим займається ККП «Добробут». Обсяги збору та вивезення сміття становлять: у смт Люблинець – 7000 м³/рік, с. Довгоноси – 150 м³/рік, с. Мощена – 600 м³/рік, військової частині в с. Черкаси – 60 м³/рік, в інших населених пунктах

збір та вивезення твердих побутових відходів не проводиться [6].

У Люблинецькій ОТГ є такі осушувальні системи: Озерянська (частково знаходиться в Турійському районі, частково в Ковельському районі), Польдер в радгоспі «Ковельський», а також Красновольська (частково знаходиться в Турійському районі, частково в Ковельському і Старовижівському районах).

На перший погляд екологічна ситуація на території Люблинецької ОТГ є досить сприятливою для існування людини. Водночас існує багато проблем, які потребують негайного вирішення. З цією метою була розроблена «Програма охорони навколишнього природного середовища на 2018-2021 роки», затверджена рішенням Люблинецької селищної ради Ковельського району Волинської області № 3-2/2016 від

09.12.2016 р. [5]. Вона акцентує увагу всього на двох екологічних проблемах, які стоять перед ОТГ найгостріше:

1. Проблема несанкціонованого розміщення твердих побутових відходів (ТПВ) населенням в лісозахисних смугах вздовж автомобільних доріг, в лісонасадженнях, в зоні житлової забудови. Такі несанкціоновані сміттєзвалища є потенційним джерелом забруднення довкілля, великою загрозою для навколишнього природного середовища та підлягають утилізації. Тому одним із пріоритетних питань захисту навколишнього природного середовища території ОТГ є організація вивозення відходів та ліквідації стихійних звалищ.

2. Незадовільний стан озеленення та благоустрою на території ОТГ. Зелені насадження уздовж доріг досягли критичного віку і потребують негайної заміни, оскільки більшість із них знаходяться в аварійному стані, загрожують безпеці людей, будівель та автотранспорту.

Актуальність та важливість цих проблем не викликає жодних сумнівів. Ці проблеми характерні для всіх без виключення сільських населених пунктів, та й багатьох міських. В них відсутні або не достатньо ефективні стратегії поводження з ТПВ, не здійснюється своєчасне вивезення відходів на полігони захоронення, їх утилізація, роздільний збір корисних компонентів. В сільській місцевості населення стикається із проблемою, коли просто нема куди вивозити ТПВ. Так виникають стихійні звалища. Безумовно, виходом із ситуації є розробка ефективної стратегії поводження з ТПВ, плану заходів для організації їх збору, вивезення, утилізація, вилученню корисних компонентів ТПВ.

Аналогічна ситуація із зеленими насадженнями. Місцевим громадам постійно не вистачає коштів для проведення благоустрою населених пунктів. Усі наявні кошти (в т.ч. і залучені за рахунок грантів) місцева влада витрачає на соціальну інфраструктуру (школи, дитсадки, ФАП), яка до речі, у більшості ОТГ знаходиться в поганому стані, рідше на ремонті доріг, освітлення вулиць. Благоустрій, на жаль, не є пріоритетною проблемою для більшості ОТГ. Але рано чи пізно цю проблему також потрібно вирішувати. І розраховувати тут варто лише на внутрішні ресурси та можливості самого ОТГ.

Хоча зрозуміло, що таких проблем на сьогодні не дві, а більше. Так, на нашу думку, варто акцентувати увагу на ще декількох важливих проблемах. Однією із найважливіших, безумовно, є необхідність поліпшення гідрое-

кологічного стану водних об'єктів в межах ОТГ (річок, ставків, боліт) та меліоративних систем з метою адаптації до змін клімату. В цій проблемі є 2 аспекти: забруднення поверхневих вод (річок), виснаження водних ресурсів (зменшення поверхневого та підземного стоку, переосушення боліт тощо).

Забруднення поверхневих вод (річок) властиве тією чи іншою мірою для усіх річок, що протікають територією ОТГ. Але лише на річці Турія проводяться регулярні моніторингові спостереження, які дозволяють оцінити гідроекологічний стан річки та його динаміку. На притоках Турії – р.р. Чорна, Вільшанка, Рудка моніторингові спостереження не проводяться. Це малі річки довжиною 10-20 км, зарегульовані створеними на них ставками, русла їх спрявлені і є магістральними каналами осушувальних систем (наприклад, р. Рудка). Тому їх гідроекологічний стан на сьогодні є не дуже сприятливим [3].

Що стосується Турії, то на цій річці моніторинг проводиться вище і нижче за течією річки від м. Ковеля Регіональним офісом водних ресурсів у Волинській області. У пункті відбору проб, що розташований за 2 км вище м. Ковеля, води р. Турія відносяться до 2 категорії – «дуже добрі» за їх природним станом, «чисті» за ступенем чистоти [7]. Екологічний індекс якості води (I_E) – 2,2. А у пункті відбору проб, що знаходиться за 1,5 км нижче м. Ковеля, I_E вже становить 2,5, а отже води відносяться до 3 категорії II класу якості води – «добрі» за їх природним станом, «досить чисті» за ступенем чистоти. В часовому аспекті значення екологічного індексу (I_E) води р. Турія коливалися: 2 км вище міста від 2,0 у 2013-2015 рр. до 2,7 у 2008 р.; 1,5 км нижче міста – від 2,2 (2015 р.) до 2,7 (2009, 2016 рр.) та 2,8 (2007-2008 рр.). Отже, загалом з 2010-2018 рр. відзначалась тенденція до покращення категорії якості води від третьої до другої у пункті відбору проб за 2 км вище м. Ковель, а починаючи з 2011-2015 рр. – і у пункті відбору проб за 1,5 км нижче м. Ковель. Така ж тенденція розподілу якості води по категоріях мала місце і у 2019 р. [7].

Проте в 2019 р. зафіксовано перевищення ГДК за вмістом у воді річки низки хімічних речовин (рис. 2).

Як видно з рис. 2, стабільно перевищений вміст у воді річки заліза – від 3,1 рази перевищення ГДК у I кварталі 2019 р. до 5,4 рази перевищення ГДК у III кварталі цього року. Аналогічно в усіх кварталах, окрім першого, перевищений вміст амонію сольового. Кратність перевищення найвища у III кварталі –

3,46 рази. В усіх кварталах, окрім другого, перевищене біологічне споживання кисню на 4-32%. В 2-5 разів протягом цілого року перевищений допустимий вміст марганцю у воді річки. В I кварталі був перевищений вміст нітритів на 13%, а в II кварталі – сульфатів на

2%. Перевищення вмісту цих забруднюючих речовин в 2019 р. зумовило віднесення якості річкової води до 3 категорії II класу якості води – «добрі» за їх природним станом, «досить чисті» за ступенем чистоти.

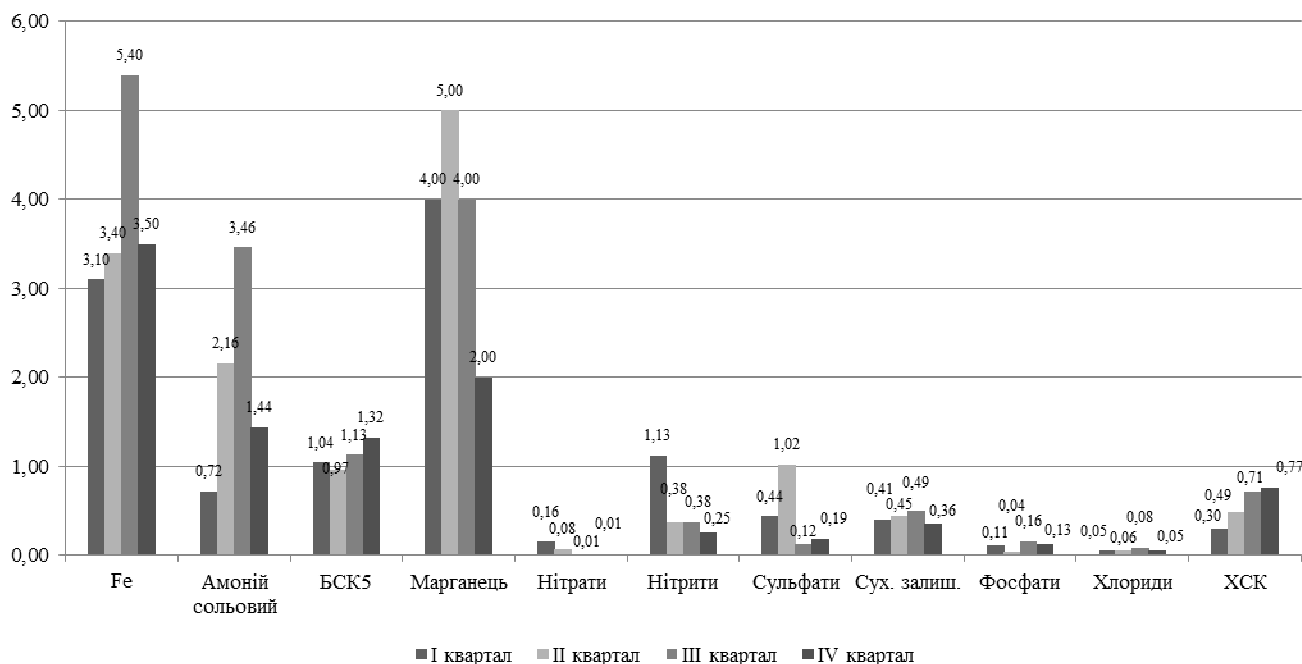

Рис. 2. Кратність перевищення ГДК забруднюючих речовин у воді р. Турія нижче м. Ковель у 2019 р. (за матеріалами Регіонального офісу водних ресурсів у Волинській області)

Також проблемою є виснаження водних ресурсів, зокрема, зменшення поверхневого та підземного стоку, переосушення боліт тощо. Особливої гостроти ця проблема набуває в контексті глобальних змін клімату і його аридизації. При виконанні нашої роботи такі дослідження не проводились. Але за літературними джерелами відомо, що за період 2015-2020 р.р. клімат поліської частини Волинської змінився. Зокрема, на 2,5°C зросла середня температура по більшості метеостанцій Волині. Кількість опадів фізично не зменшилась. Але змінився характер їх випадання – із обложного на зливовий. Це призвело до підвищення аридизації клімату [9]. За розрахунками Яцюка М.В. [3], гідротермічний коефіцієнт для території Полісся на сьогодні становить 0,94, тоді як на початку 2000-х р.р. він становив 1,4. В науковій літературі навіть висловлюються думки, що зона Полісся (зона надлишкового зволоження) відступила у зв'язку із кліматичними змінами на 200-400 км на північ. З цієї точки зору територія нинішнього Ковельського району знаходиться вже не у зоні мішаних лісів, а в зоні широколистяних лісів. Тому, безумовно, Люблинецькій ОТГ не варто розраховувати на високу

природну водозабезпеченість Полісся, а слід розробляти та втілювати місцеві екологічні програми з врахуванням необхідності адаптації до кліматичних змін та аридизації території.

Із оцінкою кількісного та якісного стану водних ресурсів тісно пов'язана проблема безпеки питного водокористування. Лише в смт Люблинець організоване централізоване водопостачання. Мешканці інших населених пунктів ОТГ використовують криниці. У випадку катастрофічного зниження рівня ґрунтових та підґрунтових вод криниці можуть пересохнути і ці населені пункти можуть лишатись без води. До речі, таке на Волині вже бувало, тому необхідним є підвищення безпеки питного водопостачання, підготовка альтернативних джерел водопостачання. Такими можуть бути артезіанські чи джерельні води.

Наступною проблемою є моніторинг стану ґрунтів та їх захист від виснаження і забруднення. В сучасних економічних умовах саме земельні ресурси є одним із найважливіших економічних активів громади, а плата за їх використання – одним із джерел наповнення бюджету ОТГ. Тому дуже важливим є постійний контроль та моніторинг стану ґрунтів з

метою недопущення їх забруднення агрохімікатами, ерозії та дефляції земель, а також зниження родючості ґрунтів. Слід враховувати, що в межах ОТГ переважають дерново-підзолисті, лучно-болотні та торфово-болотні ґрунти. Особливостями всіх видів дерново-підзолистих ґрунтів є підвищена кислотність, незначна буферність і низька біологічна активність та родючість, необхідність внесення органічних та мінеральних добрив, а також вапнування для зниження кислотності [10].

Необхідно звернути увагу також на стан

єдиного на території ОТГ об'єкта ПЗФ – ландшафтного заказника місцевого значення «Калинівські кринички». Із природно-заповідним фондом тісно пов'язане питання розвитку локальної та регіональної екомережі. Тим більше, що територія ОТГ знаходиться в межах Поліського екологічного коридору міжнародного значення, одного із структурних елементів Європейської екомережі (EECONET) [1].

Отже, найважливіші екологічні проблеми Люблинецької ОТГ ілюструє рис. 3.

Рис. 3. Найважливіші екологічні проблеми Люблинецької ОТГ

Для вирішення цих екологічних проблем та поліпшення екологічного стану території «Програма охорони навколишнього природного середовища на 2018-2021 роки», затверджена рішенням Люблинецької селищної ради Ковельського району Волинської області № 3-2/2016 від 09.12.2016 р., передбачає реалізацію таких завдань [5]:

- запобігання забрудненню підземних та поверхневих вод;
- покращення санітарно-екологічного стану природних джерел;
- забезпечення мешканців населених пунктів якісною питною водою;
- зменшення викидів забруднюючих речовин та покращення стану атмосферного повітря;
- охорона і раціональне використання земель;
- озеленення, благоустрій населених пунктів; збереження природно-заповідного фонду;
- розвиток сфери поводження з твердими побутовими відходами.

Виконання Програми повинно забезпечити наступні результати [5]:

- збереження водного балансу, відновлення, підтримка в належному стані джерел питної води;

- покращення стану земель шляхом ліквідації стихійних звалищ ТПВ, запобігання їх утворенню;
- підвищення рівня організації роботи з населенням щодо поводження з ТПВ;
- покращення стану зелених насаджень на території селищної ради за рахунок знесення аварійних дерев, боротьби із бур'янами та амброзією, озеленення вулиць.

Аналіз заходів Програми [5] показує, що практично вони передбачають вирішення лише двох екологічних проблем із виділених на рис. 3, а саме: охорона і раціональне використання водних ресурсів а також охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів. А тому необхідно розширити і доповнити перелік запропонованих заходів (рис. 4). По першому напрямку заплановані заходи (упорядкування відкритих джерел питної води та ремонт шахтних колодязів) є дуже важливими, але не достатніми. Також дуже пріоритетним заходом є зменшення скиду стічних вод у водні об'єкти. Це стосується всіх категорій водокористувачів. Перш за все, комунального господарства смт Люблинець. Потрібно провести технічний

аудит ефективності роботи селищних очисних споруд і в разі необхідності розробляти заходи для підвищення ефективності їх функціонування. Також дуже важливими водоохоронними заходами є регулювання річок, відновлення і підтримання сприятливого режиму та санітарного стану водних об'єктів, розчистка меліоративних каналів, дотримання режиму водоохоронних смуг.

Як уже зазначалось вище, гідроекологіч-

ний моніторинг проводиться лише для р. Турії. Звісно ж його потрібно проводити і надалі. Але також потрібно розробити екологічні паспорти інших малих річок ОТГ (Чорна, Вільшанка, Рудка), проекти водоохоронних смуг, проводити хоча б 1 раз на рік моніторингові спостереження спеціалістами ОТГ або із залученням спеціалістів Регіонального офісу водних ресурсів у Волинській області, місцевих громадських організацій.

Проблема поводження з ТПВ	<ul style="list-style-type: none"> • Організація подворового збору і сортування ТПВ • Вивезення ТПВ на Ковельський полігон захоронення • Організація ефективної переробки ТПВ з вилученням всіх корисних компонентів • Ліквідація несанкціонованих звалищ ТПВ
Незадовільний стан озеленення та благоустрою на території ОТГ	<ul style="list-style-type: none"> • Ліквідація лісових та торфових пожеж, буреломів та їх наслідків • Поліпшення благоустрою та озеленення території • Створення рекреаційних об'єктів (парків, скверів)
Забруднення поверхневих вод	<ul style="list-style-type: none"> • Зменшення скиду стічних вод у водні об'єкти • Дотримання режиму водоохоронних смуг • Моніторинг екологічного стану водних об'єктів
Виснаження водних ресурсів, зменшення поверхневого та підземного стоку	<ul style="list-style-type: none"> • Скорочення використання поверхневих та підземних вод всіма споживачами (в т.ч. і населенням) • Ренатуралізація ділянок меліоративних систем, які на сьогодні не використовуються
Проблема безпеки питного водокористування	<ul style="list-style-type: none"> • Упорядкування відкритих джерел питної води та ремонт шахтних колодязів • Підготовка альтернативних джерел водопостачання населення
Захист ґрунтів від виснаження і забруднення	<ul style="list-style-type: none"> • Моніторинг стану ґрунтів з метою недопущення їх виснаження і деградації • Дотримання агротехнічних вимог до використання ґрунтів • Застосування відновлюючих ґрунти систем землеробства • Розвиток біологічного землеробства
Поліпшення стану об'єктів ПЗФ, розвиток локальної і регіональної екомережі	<ul style="list-style-type: none"> • Впорядкування ландшафтного заказника місцевого значення «Калинівські кринички» • Консервація та ренатуралізація земель, які не використовуються в сільському господарстві
Екологічне виховання, просвітництво, популяризація розвитку зеленого туризму	<ul style="list-style-type: none"> • Проведення еколого-виховних та просвітницьких заходів • Популяризація природного та культурного спадку ОТГ в ЗМІ та соціальних мережах • Розробка програми підтримки сільського та зеленого туризму у громаді

Рис. 4. Комплекс заходів поліпшення екологічного стану Люблинецької ОТГ

Для попередження виснаження водних ресурсів, зменшення поверхневого та підземного стоку потрібно забезпечити скорочення використання поверхневих та підземних вод всіма споживачами (в т.ч. і населенням). Для цього слід проводити інформаційні та просвітницькі заходи, переконувати місцеве населення у необхідності економії води для збереження водних ресурсів. Також слід обладнати усі

категорії водоспоживачів, що забезпечуються централізованим водопостачанням, засобами індивідуального обліку води. Потрібно моніторити та унеможливити понаднормативний відбір води приватними свердловинами у домогосподарствах населення. Існуючі ставки в межах ОТГ потрібно паспортизувати, привести в належний технічний стан наявне гідротехнічне обладнання. Варто провести інвен-

таризацію ставків та інших штучних водойм в домогосподарствах. Якщо вони споруджені без дозвільних документів, їх потрібно рекультивувати. Іноді мешканці копають на ділянках ставки щоб знизити рівень ґрунтових вод. Вони не вирішують проблем затоплення або заболочення але в останні посушливі роки (2015-20 рр.) спричиняють збільшення випаровування і непродуктивних втрат води. Також важливим заходом є ренатуралізація ділянок меліоративних систем, які на сьогодні не використовуються. Це дозволить повернути ділянки до природного стану, провести залуження чи повторне заболочення. Як відомо, болота є не лише фільтром для поверхневого стоку, але акумулюють значну частину цього стоку, тим самим поліпшуючи водний баланс території.

Для підвищення безпеки питного водопостачання потрібно упорядкувати відкриті джерела питної води, в т.ч. природні джерела в межах лісового фонду, та провести ремонт шахтних колодязів з метою уникнення потрапляння забруднень у водоносний горизонт, що використовується мешканцями сільських населених пунктів для питного водокористування. Також з точки зору екологічної безпеки потрібно провести підготовку альтернативних джерел водопостачання населення. В разі виникнення надзвичайних ситуацій природного, техногенного або військового характеру використання основних джерел водопостачання може бути ускладненим або неможливим. Тому потрібно заздалегідь подбати про альтернативні варіанти водозабезпечення.

Проблема ТПВ для Люблинецької ОТГ є також дуже гострою. Водночас вона типова для інших територіальних громад. Для ефективного вирішення цієї проблеми необхідно забезпечити подворовий збір і сортування ТПВ. Для цього всі домогосподарства повинні мати спеціальні контейнери для роздільного збору сміття. Має бути розроблений графік збору ТПВ. Після цього відсортоване сміття вивозиться на Ковельський полігон захоронення ТПВ, де потрібно організувати його ефективну переробку з вилученням всіх корисних компонентів (папір, скло, метали, пластик тощо).

Також вимагає негайного вирішення проблема недостатнього захисту ґрунтів від виснаження і забруднення. Першочерговий захід – моніторинг стану ґрунтів з метою недопущення їх деградації.

В межах групи заходів, спрямованих на поліпшення стану об'єктів ПЗФ, розвиток ло-

кальної та регіональної екомережі, необхідно, на нашу думку, реалізувати 2 заходи. Першим із них є впорядкування ландшафтного заказника місцевого значення «Калинівські кринички». Потрібно розробити землевпорядну документацію для винесення меж заказника у натурі, впорядкувати територію, прибрати несанкціоновані звалища ТПВ, провести маркування охоронними знаками та туристичними вказівниками. Також, на нашу думку, доцільно здійснювати консервацію та ренатуралізацію земель, які не використовуються в сільському господарстві на сьогодні. Це дозволить включити ці землі до екомережі як буферні території, сприятиме їх відновленню, підвищенню природності території, поліпшенню збереження раритетної складової флори і фауни [1].

І останньою в переліку, хоча далеко не останньою за важливістю, групою заходів є екологічне виховання, просвітництво, популяризація розвитку зеленого туризму. Для їх реалізації необхідно проводити різноманітні еколого-виховні та просвітницькі конкурси, фестивалі, флеш-моби тощо, а також активніше включати екологічну тематику в програму проведення місцевих свят (день селища тощо).

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. Проведений аналіз екологічного стану Люблинецької ОТГ показав, що найгострішими екологічними проблемами є: проблема поводження із ТПВ, незадовільний стан озеленення та благоустрою на території ОТГ, забруднення поверхневих вод, виснаження водних ресурсів, зменшення поверхневого та підземного стоку, проблема безпеки питного водокористування, недостатній захист ґрунтів від виснаження і забруднення, необхідність поліпшення стану об'єктів ПЗФ, розвитку локальної і регіональної екомережі.

Реалізація запропонованого в роботі комплексу заходів поліпшення екологічного стану Люблинецької ОТГ дозволить поліпшити умови проживання населення, стан навколишнього середовища, зберегти природні ресурси і наблизитись до досягнення цілей екологічно безпечного стійкого розвитку.

Багато з цих заходів можна реалізувати вже сьогодні, спираючись на можливості та ресурси ОТГ, приймаючи участь та перемагаючи в національних та міжнародних грантових конкурсах. Тим більше, що прикладів залучення зовнішнього фінансування для вирішення екологічних проблем територіальних громад на Волині достатньо.

Література:

1. Карпюк З.К. Природно-заповідний фонд Волинської області: альбом-каталог. / З.К. Карпюк, В.О. Фесюк, О.В. Антишок. – К.: ОК-Поліграф, 2018. – 136 с.
2. План соціально-економічного розвитку Люблинецької селищної ради об'єднаної територіальної громади Ковельського району Волинської області на 2017-20 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.lyublynets-gromada.org.ua/rozvitok_gromadi/programa-ekonomichnogo-i-socialnogo-rozvitku/
3. Поверхневі води Волинської області: колективна монографія / за ред. Я.О. Мольчака. – Луцьк: Терен, 2019. – 344 с.
4. Природа Волинської області / за ред. К. І. Геренчука. – Львів: Каменяр, 1975. – 146 с.
5. Програма охорони навколишнього природного середовища Люблинецької селищної ради об'єднаної територіальної громади на 2017 – 2021 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lyublynets-gromada.org.ua/docs/ponps.pdf>
6. Профіль Люблинецької громади. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lyublynets-gromada.org.ua/docs/projects/17-8/p-17-8-11.pdf>
7. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Волинській області за 2019 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voladm.gov.ua/admin-assets/files/file/Ekologiya/Регіональна%20доповідь%20про%20стан%20довкілля%20у%20Волинській%20області%20за%202019%20рік%20.pdf>
8. Стратегія розвитку Люблинецької об'єднаної територіальної громади на період до 2027 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lyublynets-gromada.org.ua/strategiya-rozvitku-lyublineckoi-obyednanoi-teritorialnoi-gromadi-na-period-do-2027-roku/>
9. Сучасний екологічний стан та перспективи екологічно безпечного стійкого розвитку Волинської області: колективна монографія. / за ред. В. О. Фесюка. – К.: ТОВ «Підприємство «Ві Ен Ей», 2016. – 316 ст.
10. Шевчук М.Й. Ґрунти Волинської області. / М.Й. Шевчук, П.Й. Зінчук, Л.К. Колошко. – Луцьк: РВВ „Вежа” Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 1999. – 162 с.

References:

1. Karpyuk Z.K. Pryrodno-zapovidnyy fond Volyns'koyi oblasti: al'bom-kataloh. / Z.K. Karpyuk, V.O. Fesyuk, O.V. Antypuk. – K.: ОК-Polihraf, 2018. – 136 s.
2. Plan sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Lyublynets'koyi selyshchnoyi rady ob'yednanoi terytorial'noyi hromady Kovel's'koho rayonu Volyns'koyi oblasti na 2017-20 rr. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: https://www.lyublynets-gromada.org.ua/rozvitok_gromadi/programa-ekonomichnogo-i-socialnogo-rozvitku/
3. Poverkhnevi vody Volyns'koyi oblasti: kolektivna monohrafiya / za red. Ya.O. Mol'chaka. – Luts'k: Teren, 2019. – 344 s.
4. Pryroda Volyns'koyi oblasti / za red. K. I. Herenchuka. – L'viv: Kamenyar, 1975. – 146 s.
5. Prohrama okhorony navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyscha Lyublynets'koyi selyshchnoyi rady ob'yednanoi terytorial'noyi hromady na 2017 – 2021 roky. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.lyublynets-gromada.org.ua/docs/ponps.pdf>
6. Profil' Lyublynets'koyi hromady. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.lyublynets-gromada.org.ua/docs/projects/17-8/p-17-8-11.pdf>
7. Rehional'na dopovid' pro stan navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyscha u Volyns'kiy oblasti za 2019 rik. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://voladm.gov.ua/admin-assets/files/file/Ekologiya/Регіональна%20доповідь%20про%20стан%20довкілля%20у%20Волинській%20області%20за%202019%20рік%20.pdf>
8. Stratehiya rozvytku Lyublynets'koyi ob'yednanoi terytorial'noyi hromady na period do 2027 roku. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.lyublynets-gromada.org.ua/strategiya-rozvitku-lyublineckoyi-obyednanoi-teritorialnoyi-gromadi-na-period-do-2027-roku/>
9. Suchasny'j ekologichny'j stan ta perspekty'vy' ekologichno bezpechnogo stijkogo rozvy'tku Voly'ns'koyi oblasti: kolekty'vna monografiya. / za red. V. O. Fesyuka. – K.: TOV «Pidpr'yemstvo «Vi En Ej», 2016. – 316 st.
10. Shevchuk M.Y. Grunty Volyns'koyi oblasti. / M.Y. Shevchuk, P.Y. Zin'chuk, L.K. Koloshko. – Luts'k: RVV „Vezha” Volyns'koho derzhavnoho universytetu im. Lesi Ukrayinky, 1999. – 162 s.

Аннотация:

Василь Фесюк, Сергей Полянский, Ирина Гловацкая. МЕРОПРИЯТИЯ ПО УЛУЧШЕНИЮ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ ЛЮБЛИНЕЦКОЙ ОТО

Статья посвящена вопросам формирования современного экологического состояния Люблинецкой объединенной территориальной общины. Одной из важнейших задач, исполнение которых должна обеспечить каждая ОТО, является создание безопасной и комфортной среды для жителей общины. Этого можно достичь только в контексте безопасного устойчивого развития. Проанализированы основные научные труды, посвященные исследуемой территории. Установлено, что в упомянутых работах отсутствует четкая оценка современного экологического состояния территории Люблинецкой ОТО и мероприятия по его улучшению. Коротко рассмотрены важнейшие особенности природной среды территориальной общины. Проанализированы особенности хозяйственной деятельности в пределах общины, в частности развитие промышленности, сельского хозяйства, коммунальной сферы. Рассмотрены мелиоративные системы в пределах ОТО. Установлены основные направления и масштабы антропогенного воздействия. Выделены наиболее острые экологические проблемы, их причины и последствия. Проанализированы местные программы экологической направленности. В частности, Программа охраны окружающей среды на 2018-2021 г.г., утвержденной решением Люблинецкого поселкового совета. Предложены мероприятия для улучшения современного экологического состояния Люблинецкой объединенной территориальной общины. Они предусматривают: разработку стратегии обращения с твердыми бытовыми отходами, улучшение состояния озеленения и благоустройства на территории общины, уменьшения загрязнения поверхностных вод, предотвращение истощения водных ресурсов, уменьшение поверхностного и подземного стока, повышение безопасности

питьевого водопользования, защиту почв от истощения и загрязнения, улучшение состояния объектов природно-заповедного фонда, развитие локальной и региональной экосети, экологическое воспитание, просвещение, популяризацию развития зеленого туризма и другие мероприятия.

Ключевые слова: объединенная территориальная община (ОТО), экологическое состояние ОТО, факторы формирования экологического состояния ОТО, меры улучшения экологического состояния ОТО, местные экологические программы.

Abstract:

Vasyl Fesyuk, Sergii Polanskyi, Iryna Glovatska. MEASURES TO IMPROVE THE ECOLOGICAL CONDITION OF LYUBLINETSKA UTC

The article is devoted to the formation of the current ecological state of the Lubliniec united territorial community. The administrative center is township Lubliniec in Kovel district Volyn region. It is located in the west of Kovel district. The population of the community is 6424 people, the area is 114.6 km². UTC belongs to affluent communities. One of the most important tasks UTC is to create a safe and comfortable living environment for residents. This can only be done in the context of environmentally sound sustainable development. Peculiarities of economic activity within the community are analyzed: development of industry, agriculture, communal sphere, drainage reclamation. The main directions and scales of anthropogenic impact are established. The territory of Lubliniec UTC is located in the region of ancient settlement and significant economic development. Intensive agricultural use in recent decades has led to depletion of natural resources, intensification of certain adverse natural processes (linear erosion and planar runoff, air pollution, changes in surface water quality and levels, deforestation, soil degradation, etc.). The most acute environmental problems, their causes and consequences are highlighted. These include: the problem of solid waste management, unsatisfactory condition of landscaping and landscaping in the community, surface water pollution, depletion of water resources, reduction of surface and groundwater runoff, the problem of safety of drinking water use, deterioration of agro-ecological condition of soils, their depletion and pollution, poor conservation status of nature reserves and local eco-network development. The problem of solid waste management is typical for almost all rural settlements in the region. They do not have or do not have sufficiently effective strategies for solid waste management, timely removal of waste to landfills, their disposal, separate collection of useful components. In rural areas, the population faces a problem when there is simply nowhere to take solid waste. This is how natural dumps arise. The problem of surface water (river) pollution is also acute. Regular monitoring observations are carried out only on the Turia River. In 2019 the maximum concentration limit for the content of a number of chemicals in the river water was exceeded by 2-5 times. Monitoring observations are not carried out on the tributaries of the Turia (Chorna, Vilshanka, Rudka). These are small rivers 10-20 km long. They are regulated by rates. Their channels were straightened and are the main channels of drainage systems (for example, the river Rudka). Therefore, their hydroecological condition today is not very favorable. Local environmental programs are analyzed. In particular, the Environmental Protection Program for 2018-2021, approved by the decision of the Lubliniec township council. Measures to improve the current ecological condition of the Lubliniec united territorial community are proposed. They include: development of a strategy for solid waste management, improvement of landscaping and landscaping in the UTC, reduction of surface water pollution, prevention of depletion of water resources, reduction of surface and groundwater runoff, improving the safety of drinking water use, protection of soils from depletion and depletion, improving the condition objects of the nature reserve fund, development of local and regional ecological network, ecological education, popularization of green tourism.

Key words: united territorial community (UTC), ecological state of UTC, factors of formation of UTC's ecological state, measures to improvement of UTC's ecological state, local ecological programs

Надійшла 01.10.2020р.